

ÇEKMEKÖY RAM ÖZEL EĞİTİM BÜLTENİ

ARALIK 2022

Çekmeköy RAM Özel
Eğitim Aralık Bülteni

Hazırlayan:

Hüseyin Mert Barut
Şaban Yusuf ÇARIKÇIOĞLU

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLARDA CİNSEL GELİŞİM VE CİNSEL EĞİTİM

Her ne kadar hayatımızın en temel kavramlarından da olsa cinsellik her zaman bir tabu olmuştur. Gizli saklı konuşulan bir konu olduğundan yanlış bilgi edinme olasılığı da haliyle yüksektir. Her ne kadar gün geçtikçe bilinçlenen bir toplum olsak da cinsellik hala toplumun belli sınırlandırılmalarından sıyrılamamıştır. Normal gelişen bireyler için bile bir duvar olan bu konu, söz konusu özel eğitim olunca daha da kritik bir hal alıyor. Normal gelişen bireylerle fizyolojik olarak benzerlik gösterse de müdahale biçimleri ve edindirilmesi gereken beceriler, bu becerilerin öğretilme zamanları farklılık gösterebiliyor.

Cinsel eğitim yalnızca cinsel organların yerini ve işlevlerini bilmekle ilgili değildir. Cinsiyet farklılıkları, doğru cinsiyet rolleri edinmek ve toplumsal kurallar çerçevesinde cinsel kimliğini kazanmak çocuğun toplumla bütünleşmesi açısından da önem arz eder. Cinsel davranışlarla ilgili hataların sonuçları çok daha büyük ve kalıcı olabildiğinden cinsel eğitime de aynı oranda önem gösterilmesi gerekir. Özellikle cinsel eğitim alanında ulaşılabilecek kaynakların sınırlılığı ve güvenilirliği göz önüne alındığında doğru bilgileri basit ve sade bir biçimde bir araya getirmek gerektiğini düşündük.

ÇEKMEKÖY RAM ÖZEL EĞİTİM BÜLTENİ

ARALIK 2022

ENGELLİ ÇOCUKLARIN DA NORMAL GELİŞENLER GİBİ CİNSELLİĞİ VAR MIDIR?

Elbette vardır. Cinsellik, zihinsel boyutundan daha çok fizyolojik bir ihtiyaçtır. Bu nedenle nasıl- istisnai durumlar dışında – hemen her bireyin cinselliği ve buna uygun ihtiyaçları varsa, engelli bireylerin de bu ihtiyaçları vardır. Sadece bu ihtiyacın giderilmesini öğrenme ve giderme şekilleri farklılık gösterebilmektedir

ÇOCUĞUMUN HANGİ DÖNEMDE NASIL İHTİYAÇLARI OLDUĞUNU NASIL BİLECEĞİM?

Çocukların psiko-seksüel gelişimlerini nörolog Sigmund Freud, 5 farklı dönemde incelemiştir. Dönemsel ihtiyaçlar, bu ihtiyaçlar karşılandığında ve karşılanmadığında ortaya çıkabilecek durumlar detaylandırılarak Psiko-seksüel Gelişim Kuramında yer edinmiştir. Kısaca değinecek olursak;

I. ORAL DÖNEM (0-18 AY):

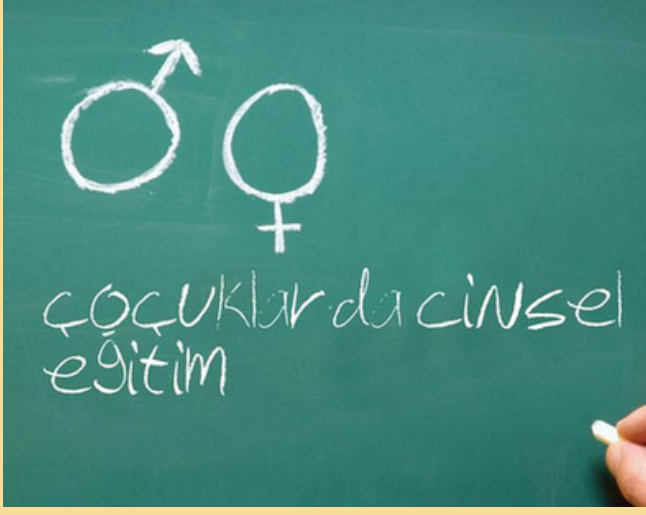
Bu dönemin haz bölgesi ağızdır. Emme, çiğneme ve ısırma çocuğun ilk eylemleridir. Bu dönem; çocuğun temel güvenlik ve bağımsız kişilik gelişimi açısından önemlidir. Özel gereksinimli çocuklarda bu dönemde yaşanması gereken duyuşsal deneyimler sınırlı kalabilmektedir. Bu döneme ait temel ihtiyaçlarını karşılayamayan çocuklarda ilerleyen dönemlerde parmak emme ve tırnak yeme davranışları görülebilmektedir. Eğer çocuk 6. ay sonrasında emmeye devam etmek istiyorsa temel güven duygusunun gelişmesi açısından izin verilmelidir. Çocuk emerken anneyi ısıırıyorsa emmeye biraz ara vermek çocuğun zarar vermemeyi öğrenmesi açısından önemlidir.

ÇEKMEKÖY RAM ÖZEL EĞİTİM BÜLTENİ

ARALIK 2022

II. ANAL DÖNEM (18-36 AY):

Bu dönemde haz bölgesi anüstrür. Dışkılamaya ilişkin beden kontrolü, çocuğun ilk bağımsızlaşma hareketidir. Olumlu geçen bir süreç sonunda çocuğun uyumlu ilişkiler geliştirebilme, bağımsızlık, girişimcilik, kararlılık ve iş birliği yapabilme yetenekleri gelişir. Doğru olmayan bir uygulamanın çocukta inatlaşma, katı görüşlülük, aşırı düzen veya cimrilik gibi davranışların alt yapısını oluşturabildiği belirtilmektedir. Anal dönem, bezi bırakmak için ideal dönemdir ancak öğrencilerin bireysel farklılıkları olabilir. Eğer bırakılmadıysa bez değişimi ayakta ve yarım duş şeklinde (bel altını yıkama) yapılabilir.

III. FALLİK DÖNEM (3-5 YAŞ):

Bu dönemde haz bölgesi cinsel organdır. Cinsel organa dokunma davranışı görülebilir. Bunun önüne geçmek için çocuğa cinsel kimliklere ilişkin özellikler öğretilmeli ve benimsetilmelidir. Öğretimde tıbbi terimlerin kullanılması doğru olacaktır. Çocuk, bu dönemde aynı cinsiyetteki ebeveyniyle özdeşim kuramayabilir. (Oedipus kompleksi) Çocuk cinsel davranıştan dolayı ceza ya da eleştiri kaygısı hissederse ilerleyen dönemde suçluluk ve cinsel yönelimin bastırılması sorunlarıyla karşılaşabilir. Bu dönemde adeta bir soru makinesi olan çocuğun soruları geciktirilmeden cevaplanmalıdır. Sıralama ve sınıflama becerileri gelişmiş çocuklarda cinsel korunum eğitimi verilebilir.

ÇEKMEKÖY RAM ÖZEL EĞİTİM BÜLTENİ

ARALIK 2022

IV. GİZİL (LATENT) DÖNEM (6-11 YAŞ):

Bu dönemde haz bölgesi cinsel organdır. Cinsel organa dokunma davranışı görülebilir. Bunun önüne geçmek için çocuğa cinsel kimliklere ilişkin özellikler öğretilmeli ve benimsetilmelidir. Öğretimde tıbbi terimlerin kullanılması doğru olacaktır. Çocuk, bu dönemde aynı cinsiyetteki ebeveyniyle özdeşim kuramayabilir. (Oedipus kompleksi) Çocuk cinsel davranıştan dolayı ceza ya da eleştiri kaygısı hisderse ilerleyen dönemde suçluluk ve cinsel yönelimin bastırılması sorunlarıyla karşılaşabilir. Bu dönemde adeta bir soru makinesi olan çocuğun soruları geciktirilmeden cevaplanmalıdır. Sıralama ve sınıflama becerileri gelişmiş çocuklarda cinsel korunum eğitimi verilebilir.

V. GENİTAL DÖNEM (11-18 YAŞ):

Bu dönemde haz bölgesi cinsel organdır. Cinsel organa dokunma davranışı görülebilir. Bunun önüne geçmek için çocuğa cinsel kimliklere ilişkin özellikler öğretilmeli ve benimsetilmelidir. Öğretimde tıbbi terimlerin kullanılması doğru olacaktır. Çocuk, bu dönemde aynı cinsiyetteki ebeveyniyle özdeşim kuramayabilir. (Oedipus kompleksi) Çocuk cinsel davranıştan dolayı ceza ya da eleştiri kaygısı hisderse ilerleyen dönemde suçluluk ve cinsel yönelimin bastırılması sorunlarıyla karşılaşabilir. Bu dönemde adeta bir soru makinesi olan çocuğun soruları geciktirilmeden cevaplanmalıdır. Sıralama ve sınıflama becerileri gelişmiş çocuklarda cinsel korunum eğitimi verilebilir.

ÇEKMEKÖY RAM ÖZEL EĞİTİM BÜLTENİ

ARALIK 2022

ÇOCUĞUMA CİNSEL EĞİTİM VERİRKEN BAŞKA HANGİ BECERİLERİ ÖĞRETMEM GEREKİR?

Cinsel davranışın temel formları ailedeki tuvalet eğitiminde öğrenilir. Cinsel organların ilk işlevinin boşaltım olduğu unutulmamalıdır. Bir diğer beceri ise yabancıyı ayırt etmedir. Özel gereksinimli çocuklarda bu beceri çalışılarak öğretilir. Gerçek nesneyle resimleri eşlemeyi öğrenen çocuğa güvenilecek yetişkin resimleri kullanılarak güvenilecek kişiler “tanıdık” kişi olarak öğretilir.

Tanıdık kavramı öğretildikten sonra gizlilik, örtülülük ve dokunulmazlık çalışması başlatılır. Gizlilik, bedeninin başkası tarafından görülmemesinin sağlanması yanı sıra bedeninde oluşan değişimleri, bedenine yaptığı hareketleri ve sonuçlarını tanımadığı insanlarla paylaşmaması olarak tanımlanabilir. Örtülülük, ortamın gerektiği şekilde giyinme ve cinsel organın her zaman örtülü olmasıdır. Dokunulmazlık ise bedenin başkası tarafından dokunulamaz olmasının öğretilmesidir.

Cinsel gelişime paralel olarak izin almanın bir başka bağlamı olan, başkasını bedenine dokunmadan önce izin isteme, fallik dönemde (3-5 yaş) öğretilmeli. Bu davranışın öğretilmesi için öncelikle çocuğun ailesinin ve çevresinin, istikrarlı şekilde çocuğa dokunmadan önce izin alması gerekir. Kendi bedeni için geçerli olan bu kuralın başkaları için de geçerli olduğu öğretilmelidir.

Kişisel alan, çocuğun kol mesafesi olarak hesaplanabilir. Bu becerinin öğretilmesi çocuğu hem tacizden korunma hem de oyun sırasında zarar görme ihtimalini azaltmak açısından önemlidir. Yabancı ya da öfkeli biri bu sınırı ihlal ettiğinde yana doğru kayması, ikinci kez ihlal ettiğinde ise yana doğru çekilerek oradan uzaklaşması oyunlarla öğretilmelidir.

İzinsiz temas hem izin almanın hem de kişisel alanın ihlalini içeren bir davranıştır. Bu davranış, tanıdık olmayan biri tarafından gerçekleştiriliyorsa iyi niyetli değildir. Bu nedenle, izinsiz teması reddetme, bildirimde bulunma ile çalışılmalıdır. Kendisi birine dokunmak için izin istediğinde bu reddi kabul etme de kazandırılması gereken bir diğer beceridir. Çocuk, iyi dokunma ve kötü dokunmanın ayırdına varabilmeli ve kötü dokunmayı nasıl rapor edeceği konusunda net şekilde bilgilendirilmelidir.

ÇEKMEKÖY RAM ÖZEL EĞİTİM BÜLTENİ

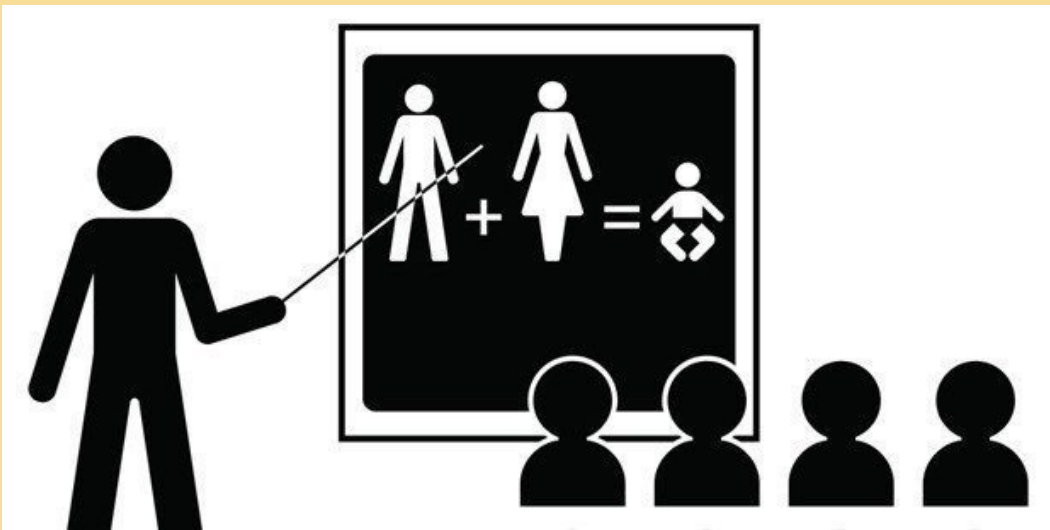
ARALIK 2022

ERGENLİĞE GİREN ÇOCUĞUMA HANGİ BECERİLERİ KAZANDIRMALİYİM?

Beden temizliğine dikkat etme becerisini edindirmek gerekir Fiziksel anlamda yeterli olan çocuğun bağımsız duş alma becerisi kazandırılmalıdır. Bu dönemde normalden çok terleyebileceği ve sık duş alması gerektiği basit ifadelerle açıklanmalıdır. Cilt temizliğinin önemi, bu dönemde aknelenmenin en aza indirilmesi için gerekliliği ve cilt tipine göre ihtiyacı olan bakımı çalışılmalıdır. Tırnakların düzenli olarak kesilmesi ve ardından bol köpüklü suyla yıkanması öğretilmelidir.

Ergen çocuğa her gün iç çamaşırı da dahil giysilerini değiştirme öğretilmelidir. Giysi değiştirme sırasında daha önce kazandırılan gizlilik, örtülülük ve dokunulmazlık kurallarının uygulandığı kontrol edilmelidir. Bulunulan yere ve mevsim değişikliklerine göre uygun kıyafet seçimi çocukla çalışılmalıdır.

Bu dönemde artan iştah ve sağlıksız beslenme ergenlerde kilo ve cilt problemlerine sebep olabilmektedir. Yağlı ve şekerli gıdaların fazlaca tüketimi sorun teşkil eder. Bu nedenle düzenli ve sağlıklı beslenmeyle ilgili çocuğa gerekli bilgiler ve yeterlilikler edindirilmelidir. Düzenli ve sağlıklı beslenmenin otizmlili çocuklarda olumsuz semptomları azalttığı bilimsel çalışmalarda yer edinmiştir.

ÇEKMEKÖY RAM ÖZEL EĞİTİM BÜLTENİ

ARALIK 2022

KIZIMIN MENSTURASYON (ADET) DÖNEMİYLE İLGİLİ NELER YAPABİLİRİM?

Özel gereksinimli kız çocuğuna, ilk adetini görmesi yakınsa ped yapıştırma, ped değiştirme ve çöpe atma; gizlilik, örtülülük ve dokunulmazlık kurallarını da tekrar ele alarak öğretilmelidir. Mens dönemine hazırlanırken anne, öncesinde anne, ardışık günlere takvim üstünde çiçek çizerek bu günlerde çamaşıra çiçek yapıştırma (ped yapıştırma) etkinliği yapmalıdır. Gizlilik, örtülülük ve dokunulmazlık sınırlarını ihlal etmemek adına iç çamaşırı taytın üstüne giydirilmelidir. Pedin nasıl yapıştırılacağı ve çıkarılacağı öğretilmelidir. Mens öncesi dönemde günlük ped kullanılması daha uygun olur. Menstural döngüyü anlayamayacak kız ergenlere neden açıklanmaksızın sadece beceri eğitimi şeklinde yapılabilir. Ped doğru yerleştirilmeye başlandıktan sonra pedi kendi çamaşırı üzerine yapıştırılması çalışılır. Bu çalışmanın kontrolü, bir gün sonra çocuk çamaşırını değiştirdikten sonra yapmak uygun olur. Ped değişimi konusunda özel gereksinimli çocuklar kuruluğa alıştığı için sabırsız olabilir. Özel gereksinimli çocuklarda görselle destekleme etkili olacaktır. Bir ped resmi üzerindeki emici bölge boyanarak bu bölge dolduğunda değiştirmesi gerektiği öğretilir. Tıbbi olarak günde 4-5 kez değiştirilmelidir. Değişim zamanını algılayamayacak özel gereksinimli ergende görsel ayırt edici kullanılabilir. Anlaması daha zor olan kızlarımız için ped üzerine sıvı dökülerek işaretli alanın dolması sağlanıp, sonrasında pedi katlayarak atma çalışmaları simülasyon uygulamalarıyla çalışılabilir. Gece yatarken arkası geniş ped yerleştirmesi öğretilmelidir.

ÇEKMEKÖY RAM ÖZEL EĞİTİM BÜLTENİ

ARALIK 2022

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞUMA CİNSELLİĞİ NASIL ANLATMALIYIM?

Özel gereksinimli çocuklara cinsel ilişki “Evlenen kişilerin izin verdiklerinde cinsel organlarını birbirlerine dokundurabilmesi” olarak anlatılabilir. Cinsellik eğitiminin toplumun kabul ettiği yasal, kültürel ve dini değerlere paralel olması gerekir. Bu eğitim, özel gereksinimli çocuğun toplumla uyumlu ve benzer değerlere sahip kılınmasını sağlayacaktır.

Özel gereksinimli ergenlerin uygun olmayan mastürbasyon başlattıkları gözlenmektedir. Bu nedenle uygun ortamda ve doğru şekilde nasıl mastürbasyon yapılacağı model alma düzeyindeki ergene veliler tarafından erkeklerde öğretilir.

Otizimli erkek ergenler mastürbasyonda uygun ortamı seçemeyeceğinden, sadece banyoda kullanılabileceği öğretilmelidir. Erkek ergenlerin vücut sıvısı ortamın hijyenini bozabileceğinden banyoya yönlendirilebilir.

**Özel gereksinimli ya da normal,
çocuklarımızın da bir cinselliği
olduğunu unutmamalı ve olabilecek
onu, bu ihtiyacın en doğru şekilde
giderilmesine hazırlamalıyız.**

ÇEKMEKÖY RAM ÖZEL EĞİTİM BÜLTENİ

ARALIK 2022

KAYNAKÇA:

- Haktanır, G. (2005). Çocuk Cinselliği. Oktay ve Unutkan (Edt). Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular. İstanbul: Morpa Yayınları.
- İldeş, N. (1990). Okul Öncesi Dönemdeki (3-6 Yaş) Çocukların Anne-Babalarının Cinsellik ve Cinsel Eğitim Konusundaki İnanışları ve Uygulamaları İle Çocukların Cinselliğe İlişkin Meraklarına Karşı, Genel Tutum, Davranış ve Tepkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- Kuloğlu-Aksaz, N., Fırat, A. (1992), “Ergenlik Çağındaki Özürlü Bireylere Menstürasyon Döneminde Gerekli Olan Temizlik Alışkanlıklarının Kazandırılması” Özel Eğitim Dergisi, 1, 2: 37-41.
- MEB, (2000a). Ergenlik döneminde değişim: Öğretmen yardımcı kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Perusse, F.C. (1985). Çocuklara Cinsel Konularda Ne Söylemeli Nasıl Söylemeli. (A. Dirim, Çev.). İstanbul: Esin Yayınevi.
- Tuğrul, B. (1994). Cinsel Gelişim Kuramları ve Cinsel Eğitim. Okulöncesi Eğitimciler İçin El Kitabı. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Çakmak, S. Ve Çakmak, S. (2011). Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocuklarda Cinsel Eğitim Uygulamaları, Vize Yayıncılık
- Çakmak, S. Ve Çakmak, S. (2012). Zihin Engelli Ergenlere Menstüral Dönemde Hijyenik Becerileri Kazandırmada Video ile Model Olunarak Sunulan Aile Eğitim Programının Etkililiği, 21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi İstanbul.